

LAKATOS-FLEISZ KATALIN

KÉP ÉS SZÖVEG KÖLCSÖNHATÁSA NAPJAINK GYERMEKVERSKÖTETEIBEN

*Az emberi kézzel húzott vonalat semmivel sem lehet pótolni. Sem
közövel sem vonalzóval. Mennyiben szebb egy kapanyél, amit em-
beri kézzel faragtak, mint az, amit a boltban lehet vásárolni.*

REICH KÁROLY

■ Ahogy a „felnőtt” szépirodalom, úgy a gyermekirodalom számára is kihívást jelent a digitális kultúra térhódítása, a médiumok összetettsége. Különösen az ezredforduló után született gyerekek esetében látszik jól az, amit a szakirodalomban képi fordulatlak (*pictorial turn*) vagy másodlagos szóbeliségnek neveznek. A képek uralma a gyermekirodalomban sem elhanyagolható kérdés. Különbséget kell tennünk a digitális, fogyasztásra szánt, szimbolikus mélységet nem igénylő kép és az önálló alkotást mutató, egyéni, esetleg művészi ízléssel alkotott kép között. Napjaink gyorsan pörgő képeinek leginkább a kisgyerekek vannak kitéve azért, mert különösen fogékonyak magukra a látványra. Ezzel szemben az „elidőzésre készítő”, szimbolikus mélységű, sokoldalú élményt adó képeket nagyon is igénylik.

Ezek a szimbolikus mélységű, elidőzésre készítő képek az irodalom kísérő jelenségei: az illusztrációk. Habár jelenlétük a gyermekkönyvekben megkerülhetetlen, kevés fény vetül rájuk. Pedig épp napjaink üzleti szempontok szerint vezérelt, fogyasztói (könyv)kultúrájában lenne szükség reflektív, figyelő szemekre, amelyek a képek kavalkádjában eligazodást biztosítanának. Kép és szöveg kapcsolata a gyermekkönyvekben mind az irodalomtudomány, mind a képzőművészet területén peremterületnek számít. A gyermekkönyvek illusztrációi hagyományosan kiegészítő, járulékos elemként jelennek meg, – hacsak nem képeskönyvről van szó – a primátus a szövegé. Miközben konszenzusként fogadható el, hogy a jó gyerekkönyv igényli az illusztrációt, a gyerekek esetében az olvasás és képnézegetés összekapcsolása adja az esztétikai élményt. A látás, a kép élménye azonnali érzéki élményt nyújt, továbbá a gyermekkori képek mintaként szolgálnak, látást formálnak, későbbi esztétikai élményeket alapoznak meg. (Metzger, 2008. 15.) Különösen fontos – szinte társalkotó elem – a gyermekverskötetekben, amely a prózához képest is szabadabb, szimbolikusabb, a hangzás érzékiségére építő, és a képpel való tágabb metaforikus kapcsolódásokat tesz lehetővé.

1. Napjaink gyermekkönyv-illusztrációi

■ Kutatásomban* csaknem száz, az utóbbi öt évben megjelent gyermekverskötet kép-szöveg kapcsolatát vizsgáltam. A vizsgálatba beletartoztak a kortárs magyar szerzők kötetei, de a klasszikusok újrakiadásai is, mivel az eltérő illusztrációk ugyanazon szerzőt teljesen más arculattal ruházzák fel. A már írni-olvasni tudó kisgyerekek szánt könyvekre építettem, kizártam a bölcsődés és óvodás korúaknak szánt képeskönyveket, leporellókat.

A kutatás releváns kérdései a következők voltak:

*Jelen írás egy hosszabb tanulmány rövidített változata, amely a MTA Domus Hungarica Scientiarum et Artium pályázat támogatásával készült.

Mennyiben illeszkedik a szöveghez, magyarázza az illusztráció a szöveget? A kép a szövegnek alárendelt vagy a szövegtől független, önálló képi világ? Megfejtőnek, dekódolóknak vagy önálló társalkotónak tekinti a kisgyereket? Milyen képi világgal, szimbolikus tárházzal élnek? – gondolok itt a például a gyerekrajzokhoz való hasonlóságra. Mennyiben befolyásolja az internetes kultúra, továbbá a rajzfilmek képi világa az egyes kötetek illusztrációit? Gondolva ez esetben arra, hogy a gyermekkönyvkiadás mára már üzleti ágazattá vált, és az egyes kiadók a lehető legnagyobb eladott példányszámra törekednek. Kép és szöveg magas minősége együtt jár, vagy eltérések tapasztalhatók e téren? Mennyiben ronthatja a szöveg-befogadást a rosszul megválasztott illusztráció?

A gyerekverskötetek választását az indokolta, hogy a versek szimbolikusabb, szabadabb jelentéseket szabadíthatnak fel az illusztrátor számára (is). Nincs narratív kötöttség, történet, ezért az ábra nem a történet képi elmesélésére korlátozódik, egyenrangúbb a szöveggel, sokkal inkább képes maga is a versekhez rendelt, de külön világot létrehozni. Az illusztráció mindig valamilyen kapcsolatot feltételez a szöveggel, de a versekhez kapcsolódó képekben nagyobb teret kapnak az eltérések, a szöveg és kép közti üres helyek. Érdeemes megfontolnunk Varga Emőke megállapítását, miszerint az illusztráció esetében a szöveg és kép teljes mértékben soha nem hozható egymással fedésbe, és épp ez az inspiráló, értelmezésre hívó a befogadó számára. (Varga, 2012. 39.)

2. Az illusztráció fő kérdései

■ A latin *illustrare* szó jelentése: megvilágítani, magyarázni, példával vagy képi ábrázolással szemléletessé tenni. Az illusztrációnak századokon keresztül valóban ez volt a célja. De az igazán izgalmas kérdés: mit jelent, hogyan jelenhet meg ez a magyarázó, szemléltető funkció? A szemléltetés ugyanis az egészen konkrét, szó szerinti esetektől a lehető legnagyobb művészi szabadsáig vezethet. Abban az esetben, ha a kisgyerek egy számára ismeretlen szóval, fogalommal találkozik, a képnek egyértelműen megmutató funkciója van – gondoljunk itt például az egyes állatfajok, madárfajták neveivel való találkozásra. A szövegműfajok közti különbségek is mérvadóak: ahogy már volt szó róla, a narratív szöveg nemcsak konkrétabb szöveggel való kapcsolódást tesz lehetővé, de az ábrázolt dolgok köre is konkrétabb, míg a versek szabadabb kép-szöveg kapcsolatokat, és akár álomszerűbb képi világot tesznek lehetővé.

Hogyan, milyen módokon történhet a szemléltetés? A kérdés az illusztráció és a szöveg kapcsolatát veti fel, amely a szakirodalomban számos egymástól eltérő véleményt generált.

Kibédi Varga Áron a szövegnek alárendelt, függő viszonyban tárgyalja az illusztrációt. Állítása szerint az illusztráció a szöveget „vizualizálja”, ülteti át a képek világába. Még akkor is így van ez, ha – mint mondja – először a kép vonja magára a figyelmet, ehhez kapcsolódik az olvasás. (Kibédi Varga, 1998. 153.) Ez alól csak a gyerekköltészet vonja ki magát, ott nincs függőség, ugyanis a kép itt önálló, szubjektív alkotás.

Varga Emőke szerint az illusztrátor a könyv társszerzője, egyenjogú a szöveg szerzőjével. Manapság az irodalomtudományban is divatos (és nagyon termékeny) médiumköziség elméleti keretében, kép és szöveg metszéspontján helyezi el az illusztrációt. „Az illusztráció nem pusztán egy képi reprezentáció, de nem is csak egy szöveges előzménnyel így vagy úgy rendelkező kép, hanem olyan, a mediális közöttséget valóban játéka hozó műalkotás, amely a befogadás folyamatában megnyitja a folyamatos be- és visszaíródás lehetőségét: a szövegtől a kép, de a képtől a szöveg felé.” (Varga, 2012. 26–27.)

Varga Emőke egy teljes könyvet is szentel az illusztráció témakörének, amelyben részletesen kifejti, milyen kapcsolatban állhat kép és szöveg. Az azonosság és a differencia mértéke szerint a kapcsolat négy típusát különbözteti meg. A meta-

forikus kapcsolódásban az átfedés és nem a divergencia az erősebb, a metonimikusban a képnek a szöveggel szembeni redukáltsága mutatkozik meg (pl. rész az egészszel szemben), amely a hiány által konstruál. A szinekdochikus kapcsolat a szöveghűség maximumára törekszik, amely a részekből rakja össze az egészet, ezzel szemben az ironikus kapcsolatban a kép felülbírálja és ellenzi vagy megke-rüli a szöveg állításait. (Varga, 2012. 61.)

A Komáromi Gabriella által szerkesztett *Gyermekirodalom* című kötet egy fejezet erejéig foglalkozik az illusztráció kérdéskörével. Három típusát különbözteti meg: a nyersfordításhoz hasonló képi megelevenítést, majd a gyermekvilághoz alkalmazkodó, a naivitásra tudatosan törekvő hangulatos képeket, továbbá a tartalmi és hangulati rokonságot magán viselő illusztrációt. Hangsúlyozza, hogy az illusztrációt a szöveghez való szorosabb vagy lazább kapcsolódása és a képi kifejezés művészi színvonalára alapján ítélni lehetjük meg. (Komáromi, 1999. 322)

Az illusztrációk egy másik megközelítése az esztétikum, a gyönyörködtetés, a szép könyv mint tárgy oldaláról közelít. Bálint Péter arról beszél, miért fontos, hogy a gyerekek számára legmagasabb szintű képeket adjunk, és tisztázza, mit ért a „művészi igénnyel” készített illusztráció kifejezés alatt. „Egyfelől, az életkori sajátosságokat figyelembe véve, az illusztrátor meghagyja a primer érzékelés és észlelés örömét, felkelti az anyaggal bíbelődés, a »csinálás«, az át- vagy rárajzolás vágyát, másfelől segíti a képzelet kiteljesedését, látás szocializálódását és a kulturális örökséggel való telítődését.” (Bálint, 2002. 101.) „A szöveg univerzuma és a képek »múzeuma«, a gyermek számára kultikus hely, ahol egyfajta varázslás folyik: a világ teremtődik meg, vagy teremtődik újra.” (Bálint, 2002. 105–106.)

Két kérdést kell itt különválasztanunk. Az illusztráció – a művészi igénnyel készített vagy egyszerűen ízléses kép – a gyermek esztétikai nevelését, szépérzékét gazdagítja. Ez vitathatatlan tény. Esztétikumuk folytán akkor is nevelő értéke van, ha csak lazán kapcsolódik a mellette álló szöveghez. A másik viszont az illusztrációnak a szemléltető, magyarázó szerepe. Ez a két kérdés nem feltétlenül érintkezik. Ha az illusztráció pontosan követi a szöveget, tehát szemléltető szerepben áll, de képileg lapos, közhelyes vagy egyenesen ízléstelen képi világgal él, szerepét mégsem tölti be, mert nem hoz létre egy szöveggel egyenrangú képi univerzumot. Ez esetben az illusztráció többet árt, mint használ.

3. Az illusztrációk látásmódja

■ A vizsgált kötetek abban is egyneműek voltak, hogy képi világuk mindig valamilyen sajátos látásmódbeli többlettel, stilizálással élt, csak a legtrikább esetben találtam „valóság-hű” képi reprezentációkat.

A stilizálás viszont nagyon lényeges alkotóelem, mivel sajátosan a kép médiu-mához tartozik. Többek között a stilizálás mutatja meg, hogy kép és szöveg sohasem eshet egybe, még akkor sem, ha ugyanazt ábrázolja a kép, amiről a szöveg szól. Általában véve is a képek saját, csak rájuk jellemző logikával rendelkeznek, ami nem feltétlenül mondódik ki a nyelvben. (Boehm, 2006. 26.) A formák és színek, a köz-tük levő kapcsolatok külön világot teremtenek. Ugyanúgy egy versszöveg a maga hangzásával, ritmusával, rímeivel, képi világával a befogadás sokféleségét hívja elő. Hogy csak egy példát említsünk: a humoros, karikatúraszerű rajznak – amely a hu-moros gyerekversekhez társul – a szándéka ugyanaz, mint a szövegé: jókedvet teremteni. A rajz mulatságossága a szóbeli tréfa keletkezéséhez hasonlóan egy fino-man érzékelhető hirtelen fordulat. Azonban a rajz a szónál érzékenyebben viselke-dik a komikummal szemben, a rajz esetében nagyobb a komikum robbanótöltete. (V. Morin, 1975. 541.)

A könyvekben megjelenő illusztráció tehát csak egyike a szöveg és kép közti le-hetséges kapcsolatnak, nem kizáró jellegű. Ezért nincs igaza Bruno Bettelheimnek, amikor a szöveg nevében érvel a képek ellen. (Bettelheim, 2005. 25.) Az éppen je-

len levő, önálló elképzelést tükröző illusztráció nem veszi el a belső képek helyét, éppen hogy kitágítja azt. Ennek a tágításnak viszont épp a különbözőség, a meg nem felelés a feltétele. Persze a megfelelő módon. A szöveg és kép közötti meg nem feleléseknek is megfelelőeknek kell lenniük. Tematika szintjén és stílus szintjén mindenképpen kapcsolódniuk kell egymáshoz. Egy humoros, esetenként a hétköznapi élet apró-cseprő problémáit kibeszélő vers inkább élhet a humoros, akár karikatúraszerű képpel, jobban tűri a grafikát, a fekete-fehér rajzot vagy akár a firkaszerűséget. Ezzel szemben a klasszikusabb, hagyományosabb témájú versek – mint a természetről, az évszakokról szólóak – képi világa is hagyományosabb, lágyabb, esetenként a természet színeit követő, stilizálása korlátok közé szabott, inkább az impresszionista, álomszerű tendenciák felé mutat.

A vizsgált kötetekben közös sajátosságként ismertem fel, hogy illusztrációik a gyermeki látásmód világába való beilleszkedésre törekednek, vagy valamilyen saját stílusban, a gyerekrajzokat imitálják – amik viszont egyáltalán nem gyerekrajzok. (A gyerekrajzokhoz való idomulás egyik áruklódó jegye például a síkban látás, a tárgyak síkban történő elhelyezése.) Abban a tekintetben, hogy hogyan képzelik el a gyermekek világát, képeik hogyan illeszkednek a gyermeki világ játékoságához, végtelen változatosságot találtunk. (Habár kirajzolódtak „trendek”, közös sajátosságok.) Olyan is előfordul, hogy valódi gyerekrajzok szerepelnek illusztráció gyanánt. Azt gondolnánk, hogy ezzel nem lehet nagyot tévedni, hiszen a gyermek a maga világát ismeri fel általuk. Azonban ha a rajzok nem megfelelően elrendezettek, aprók, túl sok fehér marad a lapon, a gyerekek hiányérzete támadhat, esetleg maga akarja majd kiegészíteni a rajzot. A gyerek ugyanis a rajzaiban sokszor dekorál is, ha a képen sok az üres hely, odarajzol még egy felhőt vagy madarat (Gerő, 2017. 128.)

Találók vizont azok az illusztrációk, amikor a felnőtt illusztrátor, esetleg maga is grafikus vagy festőművész úgy idomul a gyerek látásmódjához, hogy a maga kiforrott rajztechnikáját érvényesíti. Két példát említenék: Reich Károly ismeri és alkalmazza a gyermeki látásmódot – amikor például a gyümölcsöknek emberi arcot rajzol – de rajzai mégsem gyerekrajzok vagy azt erőltetetten imitálók. Élettel teli színei, határozott, de lágy, kerekded formái valódi örömet sugároznak: a formák és színek öröme. Más képi világ a Soó Zöld Margit. Aprólékosan kidolgozott rajzai, képeinek mélysége, a képek gazdag háttéranyaga (tehát nem idomul a gyermek síkban való látásmódjához) a természetben, az életben rejlő végtelen gazdagságot sejtetik meg a kisgyerekekkel. Mindkét illusztrátor képei valódi „elidőzésre készítő” képek. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy mindkét illusztrátor a „felnőttek számára” alkotott képeitől eltérő képi nyelvet használ illusztrációiban, viszont azt következetesen érvényesíti.

A vizsgált könyvekben anyag- és színtechnika szintjén is nagy változatosságot tapasztaltam. Grafika fekete-fehérje, akvarell vizes színei, elúszó formái vagy vastagon felkent festék szinte tapintható rétegei, színes ceruza, zsírkréta vagy épp digitális festés. A kollázstechnika az óvodások vagy kisiskolások ragasztásait, önálló alkotásait idézi fel. Az, hogy a kép a „megcsináltság” nyomait viseli magán, nagyon jelentős, mivel a kisgyerekekben a zsírkréta satírozásai, a vízfesték pacái az ismerőség benyomását keltik, megerősíti bennük, hogy a képek a sajátjaihoz hasonlóak. Más helyen a fára festés különlegesen „koptatott” színei önmagukban is képzeletet mozgósítók.

A kötetek gazdag képanyagát szemlélve, majd összevetve a versek világával megkerülhetetlen kérdésként merült fel: mennyire lehet szabad keze az illusztrátornak? (Mert újra és újra el kell mondanunk, hogy az illusztráció fogalmakhoz képeket rendel, tehát a szöveggel való kapcsolatában létezik.) Van, ahol világos volt a kapcsolat. Míg egy különböző madárfajtákról szóló verseskötetben elvárható, hogy a megverselt madarak élethű másait ábrázolja a kép, addig egy Weöres-kötet játékos, álomszerű versei szabadabb képi világot kívánnak. Viszont ez a szabadság

mikortól válik szabadossággá? Mikortól nem megfelelő az eltérés a szöveg és a képi világ között?

Napjaink kötetekben a képek szövegtől való elrugaszkodásának több esetét lehetett megfigyelni. Az egyik ilyen eset, amikor a kép teljesen elrugaszkozik a vers témájától. Vajon ebben az esetben nem keletkezik az olvasó, könyvet forgató gyerekekben bizonytalanság? Különösen zavaró lehet, ha az ábrázolt figurák légüres térben mozognak, nem egy szerves, részleteiben kidolgozott képi világ részei.

Bőven lehet példát találni arra az esetre is, amikor a kép túlburjánzása elnyomja, zárójelbe teszi a szöveget, vagy szervezetlen, zűrzavaros képi világ között tűnik el a szöveg – van, hogy szó szerint is, amikor a sok színes ábra között nehezen olvasható a vers. Ezek a megoldások kép és szöveg közti határ eltüntetését igyekeznek elérni, csak hogy a megkonstruáltság rendje árán. Képnek és szövegnek, ha külsőlegesen el is tűntetjük a határait, attól még nem feltétlenül hozzuk közelebb egymáshoz. A szövegtől elkülönülő, viszont ötletes, sokszínű, gazdag rétegzettségű kép inkább képes kapcsolatba lépni a szöveggel, arról nem is beszélve, hogy a papír fehéren hagyott részeinek lényegkiemelő szerepe van.

Az illusztrátori szabadság ellentettjeként lehet megemlíteni, amikor az illusztráció szolgálja a vers témáját, ráadásul közhelyes, képeslapokra emlékeztető képi világgal. Különösen a téli ünnepek, karácsony tematikájú verseskönyvek között találni ilyen megoldásokat. Önmagukban nagyon színesek, csillogóan mutatósak ezek a képek, de hiányzik belőlük a szubjektív látásmód ereje, az önálló alkotás súlya. Mintha a karácsonyról mindenkinek ugyanazok a képek élnének a fejében, vagy ez lenne az elvárás: havas utcák, füstölgő kéményekkel, álló karácsonyfát díszítő angyalok, őket megleső gyerekek stb. Vagy kicsit olyan ez, mint a „kötelező” karácsonyi énekek és ünnepi rítusok, vagyis állandó, változatlan formákat igényelnek?

4. Konklúziók

■ Egészében véve elmondhatjuk, hogy a vizsgált kötetek között túlnyomórészt ízléses kivitelezésű, néhol művészi igényű, de mindenképpen eredeti megoldásokat mutató, ötletes illusztrációkat találtunk. Kimondottan rossz ízlést mutató, ízléstelen, giccses képi világú illusztráció csak elvétve fordult elő. Inkább a túlzottan eredetiségre törekvő, meghökkentő képek jelentettek aránytalanságot, ezek sok esetben a szöveg világától is elrugaszkoztak. Vagy a képek zűrzavarossága, rendszertelen, átgondolatlan, a digitális képiségre mindenáron hasonlítani akarása jelentett rossz megoldásokat. Olyan esetekkel is találkozhattunk, amikor a magas szintű versvilág kidolgozottabb, igényesebb ábrázolást indokolt volna.

Az is közös sajátosságként mondható el, hogy a képek hangulatilag, stílus szempontjából kapcsolódtak a versekhez. Humoros, gyerekszájat felidéző versekhez humoros képek társultak, klasszikusan szép versekhez lány formákkal és színekkel élő képek. A markáns, egyedi jegyekkel élő illusztrátorok – Rófusz Kinga, Molnár Jaqueline, Kürti Andrea, Takács Mari – rajzaival visszatérően találkozhattunk, és sokszor szerző és illusztrátor állandó, összeszokott párost alkotott.

A kötetek átnézése megerősített abban, hogy az illusztráció képes elválni a szövegtől még akkor is, ha hűséges a szöveghez, akár magyarázni, megértetni akarja. Saját mediális mássága folytán külön képzeleti univerzumba von be. A képiség közös, mind a nyelvben, mind a konkrét, vizuális képekben élő létmódja ez. Gondoljunk csak az elbeszélő szövegekbe beékelte nyelvi képekre, leírásokra. Minden esetben kitérések, amelyek felfüggesztik, kis időre megállítják a cselekményt. Erős belső sugárzással rendelkeznek. Ahol kép van, ott megáll a cselekmény. A tér felfüggeszti az időt. Az illusztrációk nem hogy elveszik a belső képek helyét, hanem új, képekhez kapcsolódó képeket alkotnak. Valamiként látjuk, azaz olvassuk őket, de ebben az olvasásban még sok a szó előtti mozzanat. Ha történeteket alkotunk

belőlük, azok a mi történeteink lesznek. De ehhez feltétel, hogy a képek megszólítsanak. Hogy felfedezzük bennük az apró részletek összefüggését, egy sajátos, megvalósult rendet. A jó képekhez újra és újra visszatérünk, mert képi univerzumuk kimeríthetetlen. (De ugyanígy vagyunk a jó könyvek újraolvasásával is.) Az illusztrációk látni tanítanak. A kimeríthetlenségük okán érintkezik igazán a két médium, a kép és a szöveg, nem pedig úgy, hogy kép a szöveget magyarázza. Kicsit úgy lehet elképzelni, mint két egymás mellett futó sínpárt: párhuzamosságuk folytán hasonlóak, ugyanoda is futnak, de nem keresztezik egymást. Még akkor is így van ez, ha a képek történetté válhatnak, a történetek képekké – mert a képek nyomán kialakuló történetet csakis az a kép hozta létre azokkal a mediális meghatározottságaival, és fordítva: azt a belső képet csakis az a szöveg hozta létre szavainak sajátos sorrendjével, kisugárzásával. Párhuzamosok a végtelenben.

■ IRODALOM

Bálint Péter: „Léttisztaság” (*Reflexiók a szöveg és illusztrációk kontextusáról a mesekönyvekben*). Tiszatáj 2002. 12. sz. 99–106. Bettelheim, Bruno: *A mese bűvölete és a kibontakozó gyermeki lélek*. Corvina, Bp., 2005.

Gerő Zsuzsa: *Klinikai gyermekpszichológiai tanulmányok és más írások – Elmélet és terápia kölcsönhatásai*, Flaccus Kiadó, Bp., 2017.

Boehm, Gottfried: *A nyelven túl? Megjegyzések a képek logikájához*. Ford. Nagy Edina. In: *A kép a médiaművészet korában*. L'Harmattan, Bp., 2006. 25–42.

Kibédi Varga Áron: *Szöveg és illusztráció*. In: *Uő: Szavak világok*, Jelenkor, Pécs, 1998. 152–160.

Komáromi Gabriella (szerk.): *Gyermekirodalom*. Helikon Kiadó, Bp., 1999.

Tüskés Tibor: *Látogatóban Reich Károlynál*. In: *Uő: Triptichon*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1986.

Varga Emőke: *Az illusztráció a teóriában, a kritikában, az oktatásban*, L'Harmattan, Bp., 2012.

Morin, V.: *A humoros rajz*. In: Horányi Özséb, Szépe György (szerk.): *A jel tudománya*. Gondolat Kiadó, Bp., 1975. 512–541.

Wolfgang, Metzger: *Az esztétikai minták hatása*. In: Kepes György: *Látásra nevelés*. MTA Művészettörténeti Kutatóintézet – Kepes Vizuális Központ, Eger – Argumentum, Bp., 2008. 14–22.

